

O mém studijním pobytu na University of Toronto v Kanadě

Radka Svačinková, FF MU, Ústav religionistiky

Můj dvousemestrální studijní pobyt na University of Toronto (UofT) pro mě představoval jednu z nejzajímavějších částí doktorského studia, protože mi umožnil poznat odlišný způsob uvažování, výuky a studia. Během mého studijního pobytu se mi také poštěstilo potkat spoustu zajímavých lidí, kteří mi pomohli utřídit si myšlenky týkající se mého vlastního výzkumu. A kromě toho etnický a nábožensky rozmanitě Toronto zkrátka přímo vybízí k poznávání nových kultur a snoubí tak studium a zábavu do jednoho nekončícího příjemného zážitku.

Dostat se na studijní pobyt na University of Toronto (UofT) připomínalo menší napínavou bojovou hru náročnou na čas a trpělivost. Výběrové řízení probíhalo v několika etapách. V první fázi bylo nutné uspět v konkurzu v rámci Masarykovy univerzity, abych byla vůbec nominována českou stranou jako kandidátka na výměnný program na UofT. Kromě jazykové zkoušky musí úspěšný kandidát/ka projít také ústním pohovorem, kde vysvětluje motivaci ke studiu na dané univerzitě. Poté, co jsem byla nominována domovskou univerzitou, ocitla jsem se ve fázi druhé, kdy kanadská strana měla rozhodnout, zda mě přijme, či nepřijme jako hostující doktorandku. Pro úspěšné zařazení do výběrového řízení na UofT bylo nutno splnit jazykovou zkoušku (pokud člověk nemá např. TOEFL certifikát), opatřit si doporučující dopis alespoň dvou akademických pracovníků, sepsat motivační dopis a poskytnout výpis známek. Poté už trvalo něco kolem jednoho měsíce, než mi přišlo kladné rozhodnutí o přijetí na UofT spolu se zvacím dopisem a ostatními potřebnými dokumenty pro kanadské imigrační úředníky. Vyřízení studijního víza mi trvalo jeden den, na kanadské ambasádě ve Vídni jej totiž udělují prakticky na počkání.

Velikou výhodou bilaterální smlouvy mezi MU a UofT je právě to, že jako studentka výměnného studijního programu jsem nemusela platit poplatky spojené se školným, které se pro mezinárodní studenty pohybují ve výši několika desítek tisíc dolarů za akademický rok. Díky Rozvojovému projektu na podporu mezinárodní mobility studentů MŠMT jsem měla nárok na stipendium, které čítalo 10 tisíc Kč na měsíc, což samozřejmě nepokrylo veškeré náklady spojené s ubytováním a dopravou v jednom z nejdražších měst na světě, nicméně pro mě znamenalo důležitou pomoc při financování celého pobytu. O finanční podporu spojenou s mobilitou studentů lze žádat také například děkana a samozřejmě je dobré mít vlastní úspory. V mém případě totiž nebylo možno, abych v Kanadě pracovala, jelikož podmínky studijního víza to neumožňují. Podle kanadských zákonů může student teprve po půlročním studijním pobytu na univerzitě žádat o povolení pracovat, a to výhradně na kampusu. Podmínky zaměstnání jsou dále omezeny a případné zaměstnání se musí přímo vztahovat k vlastnímu výzkumu studenta. Jelikož si torontská religionistika přirozeně hlídá pracovní pozice pro své vlastní studenty, bylo pro mne nemožné zde práci získat.

Do Toronta jsem dorazila 26. srpna a poněkud neaklimatizovaná z již podzimní nálady České republiky zažila teplotní šok, kdy se denní teploty v Torontu pohybovaly v rozmezí třiceti stupňů a více. Nepomáhala tomu ani pro Středoevropana nezvykle vysoká vlhkost vzduchu, kdy i místní oblíbené a všudypřítomné veverky a čipmunky zůstávaly v blaženém stínu stromů místních parků a nedováděly na ulicích. Semestr začal ve druhém zářijovém týdnu, ale probíhal familiérně laxně uvítacím večírkem na půdě Centra pro studium náboženství (Centre for the Study of Religion). Struktura doktorského studia probíhá na kanadské religionistice značně odlišně od té brněnské. Jelikož všichni doktorandi mají stipendium téměř na úrovni platu českého absolventa filosofické či pedagogické fakulty, jsou od nich očekávány časově značně náročnější výkony a zapojení se do života místní religionistické komunity. V prvních dvou letech studia studenti musejí získat určitý počet kreditů navštěvováním kurzů – až na jedinou výjimku, dvousemestrální Teoreticko-metodologický seminář (Method and Theory in the Study of Religion for PhD students), jsou kurzy volitelné. Forma kurzů pro doktorské studenty se od brněnské religionistiky také odlišuje. Výuka probíhá každý týden, od studentů je očekávána aktivní participace v hodinách, psaní komentářů k zadané četbě (případně také psaní kritiky na komentáře ostatních studentů), prezentace tématu spojená s vedením výuky kurzu, esej a podobné náležitosti, které mají připravit kandidáty titulu doktora filosofie na kariéru vysokoškolského pedagoga. Doktorští studenti také vypomáhají při výuce svého školitele, případně jsou vyzýváni k vedení vlastního kurzu. Dále se od nich očekává, že budou reprezentovat UofT na konferencích a také že se aktivně zapojí do komunitního života Centra pro studium náboženství (CRS). CRS se nachází v hlavním kampusu univerzity, tedy přímo v centru města, na půdě univerzity, kde byla v roce 1827 založena King's College, tedy předchůdkyně dnešní UofT. Podobně jako brněnská religionistika je i ta kanadská formována multidisciplinárně a zajišťuje studium a výzkum především tzv. světových náboženských tradic – velké zastoupení vědeckých pracovníků a doktorandů je především při studiu judaismu, křesťanství a buddhismu a do menší míry také islámu a antických náboženství. Nutno podotknout, že pokud není badatelská vášň uspokojena v rámci CRS, při UofT existují další katedry, které nabízejí výzkum v oblasti náboženství, např. Institut pro studium blízkovýchodních civilizací, katedra antropologie, katedra sociologie, Teologická fakulta, katedra biblických studií a mnohé další.

Jelikož já jsem byla pouze na výměnném programu, neočekávalo se ode mne, že bych se podílela na výuce jako asistentka svého školitele (také proto, že mi žádný nebyl z pochopitelných důvodů přidělen). Nicméně při návštěvě kurzů jsem musela dělat to, co všichni ostatní, a tak jsem se oddala časově náročnému studiu, které vyžadovalo četbu stostránkových textů, komentářů a analýz k nim, psaní závěrečných prací a složení písemných zkoušek či prezentace projektu v rámci kurzu na místní studentské konferenci. Na můj vlastní výzkum mi nezbýval v průběhu semestru vlastně čas, jelikož podzimní semestr začal v druhém zářijovém týdnu a skončil těsně před Vánoce a jarní semestr začal již v prvním lednovém týdnu a skončil v dubnu. Naštěstí mi však nebyl po oficiálním ukončení studia odebrán přístup do místních knihoven, takže jsem mohla začít pracovat na svém vlastním výzkumu.

Co se týká kurzů a co jsem osobně ocenila, byl pro doktorandy povinný kurz Teoreticko-metodologický seminář. Zde se vyučující pokusili uchopit problematiku teorií a metodologie studia náboženství z vlastní perspektivy, tedy z pohledu disciplíny, kterou sami vystudovali, tedy sociologie a antropologie. Pro mě byl tento kurz přínosný zejména proto, že mi byly představeny teorie, o kterých jsem slyšela velmi povrchně. Například tzv. subaltern studies (Gayatri Spivak), tedy pokus o sociologický výzkum lidí „zezdola“, tedy těch, kteří jsou nějakým způsobem utiskováni z různých důvodů ve své vlastní tradici. Poměrně oblíbené téma teoretických debat představovala postkoloniální studia (Dipesh Chakrabarty), která se v anglosaském prostředí uchytila zejména z důvodů historických. Usilují o dekonstrukci západního přístupu k náboženství ovlivněné kolonialismem západních mocností a predominancí křesťanstvím ovlivněného přístupu k tzv. zemím třetího světa. V rámci tohoto semináře byl věnován prostor také genderovým teoriím (zejména Judith Butler), genealogii náboženství (Talal Asad), ale rozpitvávali jsme také staré klasiky, jako je např. Thomas Luckmann či Peter Berger. K mému překvapení kognitivní religionistice nebyl věnován žádný prostor, a co jsem pochopila z konverzace s vyučujícími i studenty, v Centru se této disciplíně nevěnuje nikdo. Nejbližší snad až Donald Wiebe na Trinity College, která je rovněž přidružená k UofT.

Podobně jako je tomu na MU, tak i v rámci UofT je studentům umožněno mezifakultní studium. Mohla jsem tak navštěvovat kurzy jiných fakult, jako například Právnické fakulty, která nabízela kurz Náboženství a liberální stát v islámu, či na již zmíněném Institutu pro studium blízkovýchodních civilizací navštěvovat kurzy turečtiny a rovněž si zapsat kurz Íránská modernita. Zvláštním specifíkem výše zmíněných kurzů byli vyučující, kteří často pocházeli z dané náboženské tradice či alespoň prostředí, o kterém vedli přednášky. Na jednu stranu tak bylo poučné navštěvovat kurzy, které vedli příslušníci té tradice, které se daný kurz týkal, na druhou stranu to však vyvolávalo otázky spojené s problematikou studia vlastní náboženské tradice. Nicméně jak jsem postupně zjišťovala, je poměrně běžnou záležitostí, že velké množství studentů i vyučujících se specializuje na studium a výzkum své vlastní náboženské tradice. Pár mých kolegů doktorandů mi dokonce sdělilo, že má obavy ohledně mého vlastního výzkumu, který se týká studia islámu v Turecku a Íránu, a nebylo plně přesvědčeno, že jsem schopna studovat islám z perspektivy vnější pozorovatelky. Faktem tak zůstává, že v CRS je vcelku obvyklým jevem zabývat se akademicky svým vlastním náboženstvím. To je koneckonců také jedna z uváděných výhod CRS, které se pyšní tím, že svým studentům pomáhá porozumět jejich vlastní náboženské tradici. Nechci tím naznačit, že místní religionistika sklouzává k apologetickým tendencím, ale nevnímá například fenomenologii náboženství či teologický přístup k náboženství až tak kriticky, jak bych očekávala. Setkala jsem se i s postojem jedné vyučující, která nespatořovala žádnou potíž při akademickém studiu své vlastní náboženské tradice. Argumentovala tím, že vlastně každý vědec je do značné míry subjektivní a ovlivněný vlastním nekritickým přístupem k hodnotám, ze kterých vzešel (ne nutně náboženských), a že je právě ona predominance sekularizačního přístupu k náboženství (jakožto lidskému konstrukt) stejně problematická jako ta nábožensky apologetická. O tom, že to na UofT žije náboženským životem svědčí například tzv. Multi-faith centre for spiritual study and practice, které usiluje

o hledání společného dialogu různých kultur a náboženských tradic a pořádá kupříkladu setkávání mnoha vyznavačů odlišných náboženství, kteří spolu debatují, studují náboženství či se podílejí na společných modlitbách a meditacích (jednou ze slavnostnějších momentů byla například návštěva dalajlámy v říjnu roku 2010). Několik mých kolegů a kolegyně doktorandů patřilo k aktivním členům tohoto sdružení.

Můj studijní pobyt však nebyl pouze o akademickém studiu. Toronto, které se pyšní největším zastoupením různých etnik z celého světa, ponouká k objevování tajů kulinářských lahůdek, stejně tak i poznávání kultur jiných národností. Každá čtvrt, ať už Chinatown, Little Italy či Kensington Market nabízí pokaždé něco nového k objevování, a tak umožňuje i praktické ověření teoretických znalostí nabytých při akademickém studiu náboženství.